ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI SKLYPE VILNIUJE, GAONO G. NR. 8

Linas GIRLEVIČIUS

2002 m. rudenį ir žiemą vykdyti archeologiniai tyrinėjimai sklype Gaono g. Nr. 8. 1999 m. žvalgomuosius archeologinius tyrimus pastato vidiniame kieme atliko archeologas A. Vaicekauskas (žr. *LIIR*, f. 1, b. 3340, V., 1999). Buvo nutarta neužstatytuose kiemo plotuose ištirti du plotus (1 ir 2), taip pat pagal galimybes atlikti archeologinius tyrinėjimus pastato patalpose ir rūsiuose. Tyrinėjimus apsunkino sunykusios pastato ir sklypą supančios mūrinės konstrukcijos – sienos, skliautai, pamatai. Visiškai ar dalinai ištirtas apie 552 m^2 plotas.

Plotas 1 – tai ŠR sklypo dalyje esantis dabar neužstatytas plotas tarp pastato Gaono g. Nr. 8 sunykusių R ir Š korpusų. Pagal istorinius planus ši vieta XIX a. buvo užstatyta. Tirta sklypo dalis stipriai apardyta 1999 m. vykusios pastato Gaono g. Nr. 6 rekonstrukcijos metu, archeologui nedalyvaujant. Plote aptikti Š–P kryptimi orientuoto arkinės konstrukcijos XVIII a. pamato likučiai. Pamatas statytas ant horizontaliai pagulдyto rąsto. Ankstyviausi kultūrinio sluoksnio horizontai plote pagal radinius datuoti XVI a. antrąja puse – pabaiga, ploto R dalyje aptikta ir dalinai ištirta XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia datuota ūkinė duobė.

Plotas 2 – tai vidinio kiemo R dalis. Ištirto ploto dydis – apie 130 m^2. Ploto paviršiuje atkastas XX a. perkasimų apardytas XIX–XX a. akmenų grindinys, žemiau kurio kastas XIX a. datuotas kultūrinio sluoksnio horizontas. Žemiau pastarojo, 40–60 cm gylyje (H_{abs} 108,60–108,80 m), atkastas XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia datuotas akmenų grindinys. Virš grindinio aptikta keletas XVII–XVIII a. datuojamų buitinės keramikos fragmentų. Tvarkingai krautas grindinys buvo tik ploto Š dalyje, kitose vietose grindinys fragmentiškas arba kiemo paviršius dengtas molio–akmenų–plytgalių danga. Grindinys apardytas vėlesnių perkasimų. Po akmenų grindiniu – pagrindas iš smėlio, kalkių skiedinio, molio. Molyje aptikta nemažai renesanso laikotarpiu (XVI a. antrąja puse – pabaiga) datuojamų koklių. Manome, jog pastato rekonstrukcijos metu grindinio pagrindui panaudotos nugriautos krosnys. Viena jų buvo iš dubeninių koklių. Ji kompaktiškai supilta į nedidelę duobę. Po grindiniu kasti dalinai supiltinės struktūros įvairių atspalvių pilkos ir juodos žemės kultūrinio sluoksnio horizontai atskirti smėlio, molio, kalkių skiedinio tarpsluoksniais. Šiuose sluoksniuose aptiktas nedidelis kiekis XVI a. datuojamų buitinės keramikos ir koklių fragmentų, metalinių ir stiklo dirbinių. Po pilkos ar juodos žemės sluoksniais ploto P ir Š dalyje pasiektas smėlio įžemis (H_{abs} ~107,50–108,00 m). Didžioji dalis XVI a. pastate gyvenusių žmonių veikloje atsiradusių buitinių šiukšlių buvo piltos į ūkines duobes. Ūkinių duobių ir perkasimų kontūrai puikiai išryškėjo smėlio įžemyje. Jos įvairių laikotarpių (XV–XIX a.). Didžioji dalis ūkinių duobių datuotinos XVI–XVII a., kai tirtame sklype ir jame stovėjusiame pastate vyko intensyvus gyvenimas. Įdomi archeologine prasme duobė tirta vidurinėje

vidinio kiemo dalyje. Ji naudota kiek anksčiau nei kiemas, išgrįstas akmenų grindiniu. Ūkinė duobė „įrėminta" perdegusio molio ir akmenų konstrukcija, dalinai suardyta XX a. nuotekynės perkasimo. Ūkinė duobė užpilta storu molio sluoksniu, jos užpilde aptikta itin daug buitinės keramikos fragmentų, XVI a. antrąja puse – pabaiga datuojamų koklių fragmentų, keletas įdomių metalinių bei stiklo dirbinių. Iš bendro radinių, aptinkamų ir kitose tyrinėtose Vilniaus senamiesčio vietose, konteksto išsiskyrė keturių dalių indai (druskinės, padažinės?), kurių analogų autoriui neteko aptikti lietuviškoje ir aplinkinių kraštų archeologinėje literatūroje. Šie indai išdegti oksidacinėje aplinkoje, molio masė – smėlio liesiklis, vidus dengtas žalia glazūra. Aptikti dviejų–trijų tokių indų fragmentai. Šie radiniai leidžia daryti prielaidą, jog XVI a. antrojoje pusėje tirtame sklype stovėjusiame pastate būta smuklės. Duobė dėl nepalankių klimato sąlygų nebuvo iki galo ištirta. Ankstesnius kultūrinio sluoksnio horizontus tirtame plote suardė didelis perkasimas. Jo dydis – 6–7x9 (?) m, užpildas – maišytas žvyras. Perkasimo viršus pasiektas maždaug įžemio lygyje (H_{abs} ~108,00 m), perkasimo dugno H_{abs} ~106,30 m. 20 cm virš dugno – balto smėlio įžemio – atkastas smulkių medžio degėsių sluoksnelis. Duobės užpilde (daugiausia viršutinėje jo dalyje) aptikta keletas archeologinių radinių, datuojamų XV a. – XVI a. pirmąja puse: dubeninių koklių su keturlapio formos anga, redukuotos ir pusiau redukuotos buitinės keramikos smulkių fragmentų, čerpės „vienuolės" fragmentas. Tikslesnis duobės datavimas kol kas neaiškus. Šios duobės paskirtis taip pat išlieka neaiški – galbūt čia būta gamtinės kilmės reljefo nelygumo, vėliau užpilto rūsių kasimo metu iškastu gruntu. Duobės ištyrimas atidėtas vėlesniam laikui, mat siekta artėjant žiemai nesukelti pavojaus avarinės būklės požeminėms pastato konstrukcijoms. XV a. datuojamas sluoksnis išlikęs tik fragmentiškai – įžemyje aptiktos kelios medinių konstrukcijų žymės, XV a. datuotinos duobutės su negausiais archeologijos radiniais.

Archeologiniai tyrinėjimai pastato patalpose. 2002 m. vykdyti tyrinėjimai daugiausia buvo žvalgomojo pobūdžio. Siekta nustatyti pamatų įgilinimą, jų datavimą, kultūrinio sluoksnio būklę ir pobūdį. Pastato R korpuse (tirtos patalpos 1–3) būta rūsių. Korpusas pastatytas XVII–XVIII a., viena iš jo patalpų XIX a. turėjo gilų rūsį. Pastato Š korpuse rūsio V patalpa su cilindriniu skliautu naudota XVI–XX a., aptiktas XVI a. antrąja puse – pabaiga datuotinas akmenų grindinys – rūsio grindys. Šiauriau buvusios korpuso patalpos, pastatytos XIX a., šiaurinė jų XIX–XX a. turėjo rūsį. Šiose patalpose ištirti XV–XX a. datuojami kultūrinio sluoksnio horizontai. Aptiktas metalinis apkalas, puoštas „rozetės" ornamentu, masinių XVI–XVII a. radinių. Virš įžemio aptikta XV–XVI a. pradžia datuojamo kultūrio sluoksnio horizonto likučių su pavieniais radiniais, įžemyje – medinių konstrukcijų žymių. Greta Gaono g. esančioje pastato V dalyje rūsiai naudoti XX a. Čia ankstyvi kultūrinio sluoksnio horizontai apardyti arba visiškai sunaikinti. Dviejose patalpose aptikta XVI–XVII a. datuojamų grindinių, nedidelis kiekis XVI–XVII a. datuojamų radinių bei įdomių XIX a. pabaigos – XX a. pradžios radinių, susijusių su metalo apdirbimu. Pietinio korpuso V patalpoje, XVI a., matyt, turėjusioje skliautinį rūsį, aptiktas XIX a. pabaigos – XX a. pradžios krosnies pagrindas. Krosnyje buvo lydomas metalas. Apie tai sprendžiama iš

patalpoje aptiktų gausių radinių, susijusių su metalo apdirbimu (formų, gaminių, gamybos atliekų). Giliau XIX–XX a. sluoksnio – supiltinės struktūros XVII a. pradžia datuotinas kultūrinio sluoksnio horizontas. Pietinio korpuso R patalpose aptikta vėlesnės ūkinės veiklos apardytų XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontų ir ūkinių duobių.

ARCHAEOLOGICAL EXPLORATIONS IN THE AREA OF GAONO STREET 8, IN VILNIUS

In autumn and winter of 2002, in the area of Gaono street 8, the area of ~552 m^2 was explored. In area 1 the remains of an arched construction orientated northsouthwards were detected. They were dated to the 18th century. In area 2, a cobble dated to the end of the 16th century – the beginning of the 17th century was excavated. Above the cobble, several fragments of household pottery dated to the 17th–18th centuries were found. Under the cobble there were tiles and waste pits dated to the renaissance period (the second part and the end of the 16th century). Some finds (a salt-cellar, sauceboats?) suppose that in the second half of the 16th century there was an inn located in the building explored.

ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI VILNIUJE, TOTORIŲ G. NR. 25/3

Linas GIRLEVIČIUS

2002 m. vasarą buvo tęsiami 2001 m. pradėti (žr. *ATL 2001 metais*, V., p. 181–183) archeologiniai tyrinėjimai ir žvalgymai Totorių g. Nr. 25/3. Pastato Š sparne, esančiame greta Benediktinių g., buvo atliekama rekonstrukcija, pastatą pritaikant LR krašto apsaugos ministerijos reikmėms. Pastatas statytas XVII a., didesni rekonstrukcijos darbai vykdyti XVIII ir XIX a. 2002 m. ištirtas 48 m^2 plotas. Suprojektuoto pogrindžio kanalo vietoje tirti plotai 2 ir 3, šalia rekonstruojamų skliautus laikiusių kolonų pamatų iškasti šurfai 7 ir 8, atlikti archeologiniai žvalgymai. Tirtų plotų ir šurfų numeracija tęstinė. Pastato Totorių g. Nr. 25/3 vidurinėje dalyje yra išlikę Vilniaus miesto gynybinės sienos likučiai, orientuoti V–R kryptimi. Yra išlikusi gynybinės sienos pamatų, kurių plotis iki 1,9 m, aukštis – iki 0,8 m, apatinė dalis. Sienos pamatinė dalis mūryta iš kalkių skiedinio, stambių lauko akmenų, į tarpus tarp jų pridedant pavienių raudonos spalvos degto molio plytgalių. Tirtose vietose aptiktas iki 80 cm storio, pagal radinius XVI a. antrąja puse – XVII a. pirmąja puse datuotas kultūrinio sluoksnio horizontas. Sluoksnyje buvęs gruntas – juodos, tamsiai pilkos spalvos smėlinga žemė su kalkių skiedinio, smulkių statybinių griuvenų priemaišomis. Radiniai negausūs – minimu laikotarpiu datuotini buitinės keramikos ir koklių fragmentai. Sluoksnyje aptikta medinių konstrukcijų likučių. Greičiausiai tai XVII a. statyto pastato grindų konstrukcijų (aptašyti juodbalkiai, tarpai tarp kurių – apie 1 m) bei to paties pastato kolonų statyboje naudotų pagalbinių medinių konstrukcijų likučiai. Didžioji dalis tirto sluoksnio tikriausiai susidarė šio pastato statybos laikotarpiu XVII a. pradžioje. Aptikti juodbalkių fragmentai leidžia teigti, kad tiriamo pastato bent jau R dalyje iškart po pastato mūrinės dalies pastatymo buvo įrengtos medinės grindys. Anks-